

משך חכמה

פרשת ואתחנן-נחמו פרשת שמע שיראל פסקא לו - מג

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' מה תשפ"ה טל: 03-5740046 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

פרשת שמע ישראל

דברים ו, ד-ט (ד) שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד: (ה) וְאֶהְיֶה
אֵת ה' אֱלֹהֵיךָ בְּכָל לִבְבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ: (ו) וְהָיוּ הַדְּבָרִים
הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם עַל לִבְבְּךָ: (ז) וְשָׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ
בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלֶכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ: (ח) וְקִשְׁרְתָם
לְאָזְנוֹת עַל יְדֶיךָ וְהָיוּ לְטָטְפַת בֵּין עֵינֶיךָ: (ט) וְכִתְבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ:

פסקאות: לו - מג

[לו]

(ו, ד) שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד:

מדוע נקראו כל ישראל בני ישראל, ולא בני אברהם יצחק ויעקב

(ו, ד) שמע ישראל¹. בספרי (פיסקא לא) ישראל כו'. דבר אל בני
ישראל (שמות כה, ב ובעוד הרבה מקומות בתורה). בני אברהם
יצחק ויעקב לא נאמר כו'. ולפי מה דאמרו במדרש רבה ריש
תולדות (סג, ג), דאברהם ויצחק נקראו גם ישראל, אתי שפיר,
שהן פירסמו יחוד השם יתברך².

[לז - המשך]

ביאור דברי הספרי, על דברי הנביא יחזקאל

ספרי פיסקא לא³. ואני אומר, ומה אברהם שלא נצטוו אלא
מצוה אחת [פירוש, יתירא של ז' מצוות] ירש את הארץ, אנו

² תמצית דבריו: יש לדקדק, מדוע נקראו כל ישראל בני ישראל,
ולא בני אברהם יצחק ויעקב. ואמרו בספרי, שכיון שיעקב פחד
כל ימיו שלא יצא ממנו בן לתרובת רעה, כמו שיצא מיצחק
ואברהם, לכן זכה שמטתו שלמה, ולכן כל ישראל נקראו על שמו,
ועל פי מדרש רבה, גם אברהם ויצחק נקראו ישראל שפרסמו את
יחוד השם, והשם ישראל רומז לזה.

[לז - המשך]

³ [לז - המשך] בספרי (שם) שאמרו שנולד לאברהם ישמעאל שיצא
לתרובת רעה, דרש רבי עקיבא על הפסוק (בראשית כא, ט) "וַיִּתְּרָא שָׂרָה אֶת
בֶּן הָגֵר הַמִּצְרִית אֲשֶׁר יָלְדָה לְאַבְרָהָם מִצְחָק" ע"כ, שראתה שעובד עבודה
זרה, ונחלק עליו רבי שמעון בר יוחאי תלמידו, ואמר שראתה שישמעאל
נוטל שני חלקים כבכור בשדה, ועל זה אמר רבי שמעון בר יוחאי שיש עוד
שלושה דברים שאמר רבי עקיבא, והוא נחלק עליו, ונראים לרשב"י דבריו
מדברי רבי עקיבא, ואחד מהדברים הללו הם, מה שדרש רבי עקיבא על
הנביא יחזקאל (לג, כג-כו) "וַיְהִי דְבַר ה' אֵלַי לֵאמֹר: (כד) בֶּן אֲדָם יִשְׁכַּי
הַחֲרָבוֹת הָאֵלֶּה עַל אֲדָמַת יִשְׂרָאֵל אֲמָרִים לֵאמֹר אֶחָד הִיא אֲבָרָהָם וַיִּירֶשׁ אֶת
הָאָרֶץ וַאֲנַחְנוּ רַבִּים לָנוּ נִתְּנָה הָאָרֶץ לְמוֹרְשָׁה: (כה) לָכֵן אֲמַר אֱלֹהִים כֹּה אָמַר
אֲדֹנָי ה' עַל הַדָּם תֹּאכְלוּ וְעֵינֵיכֶם תִּשְׁאוּ אֶל גְּלוּלֵיכֶם וְדָם תִּשְׁפְּכוּ וְהָאָרֶץ
תִּירָשׁוּ: (כו) עֲמַדְתֶּם עַל חֶרְבְּכֶם עֲשִׂיתֶן תּוֹעֵבָה וְאִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ רָצְחוּ טְמֵאתֶם
וְהָאָרֶץ תִּירָשׁוּ: " ע"כ, פירוש, דישאל נשאו קל וחומר, שאם אברהם שהיה
אחד, ירש את הארץ, אנו שאנו רבים לא נירש. ועל זה משיב להם הנביא,

¹ [לו] (ו, ד) "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד" ע"כ, ויש לדקדק, מדוע
נקראו בני אברהם יצחק ויעקב, ישראל, על שם יעקב אבינו. וכבר הקשו כן
בספרי על פסוק זה (פיסקא לא), ואמרו, דיש לדקדק בכל התורה שכתוב
דבר אל בני ישראל (שמות כה, ב ועוד), מדוע כתוב בני ישראל ולא בני
אברהם יצחק ויעקב, ואמרו בספרי, כיון שיעקב אבינו היה כל ימיו מפחד
שלא יצא ממנו בן שיצא לתרובת רעה, כשם שמאברהם יצא ישמעאל
ומיצחק יצא עשיו, ולכן זכה יעקב אבינו שהיתה מטתו שלמה, וכיון שמסר
נפשו על זה, נקראו כל ישראל על שמו בני ישראל, זה תוכן דברי הספרי,
עיין שם באריכות נפלאה בזה.

ובאמת על פי מה שאמרו במדרש רבה (בראשית, תולדות סג, ג) הקושיא
מעיקרא לא קשיא, דמשמעות בני ישראל, הוא בני אברהם יצחק ויעקב.
דז"ל הבראשית רבה, "אברם נקרא אברהם, יצחק נקרא אברהם, דכתיב
(בראשית כה, יט) ואלה תולדות יצחק בן אברהם אברהם, יעקב נקרא שמו
ישראל דכתיב (בראשית לב, כט) לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל,
יצחק נקרא שמו ישראל, דכתיב (שמות א, א) ואלה שמות בני ישראל
הבאים מצרימה את יעקב, אברהם נקרא ישראל" עכ"ל, הנה מבואר ששם
של אברהם ויצחק היה גם ישראל, לכן נקראו כל ישראל "בני ישראל", שהם
בני אברהם יצחק ויעקב, ולא קשיא מדי.

אבל צריך טעם בזה, מדוע נקראו אברהם ויצחק, ישראל, והטעם בזה "שהן
פירסמו יחוד השם יתברך", נא. ה. שהשם "ישראל" מורה על השראת
השכינה, וכתב בכלי יקר (בראשית לב, כט) וז"ל ישראל, לשון ישר אל, כי
ישר הוא לשון ראייה, מלשון אשורנו ולא קרוב (במדבר כד, יז), והודה לו
בזה כי יעקב רואה פני אל" עכ"ל.

משך חכמה

פרשת ואתחנן-נחמו פרשת שמע שיראל פסקא לו - מג

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' מה תשפ"ה טל: 03-5740046 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

[לח]

(ו, ה) וְאַהֲבַתְּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ:

מדוע הקדימה תורה בכל נפשך לבכל מאודך, והרי מסירת נפשו דבר גדול יותר.

ומדוע בפרשה שניה לא כתוב בכל מאודך.

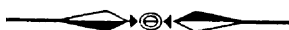
(ו, ה) וְאַהֲבַתְּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ⁵.

הכוונה, שכאשר הישראלי מוסר נפשו על קידוש שמו יתברך,

התורה לא היה מצווה ועושה, וזה שאמרו ישראל, ומה אברהם שלא נצטוו יותר משבע מצוות בני נח רק מצוה אחת, זכה לרשת מהגויים את הארץ, אנו שנצטוו בכל המצוות, אינו דין שנירש את הארץ, ומישוב דקדוק ב'. ועל זה משיב הנביא, שלא רק שעברתם על התורה שנצטוותם, אלא אפילו על שבע מצוות בני נח אתם עוברים, דהיינו עבודה זרה, גילוי עריות, שפיכות דמים, עברתם, ומישוב דקדוק ג'.

וכן הוא בתוספתא סוטה פרק ו', שמובא שם דברי רשב"י ומסיים, וז"ל "על הדם תאכלו, זה אבר מן החי. ועיניכם תשאו אל גלולכם, זו עבודה זרה. ודם תשפכו, זו שפיכות דמים. עמדתם על חרבכם, זו עינוי דין וגזל. עשיתן תועבה, זו משכב זכור. ואיש את אשת רעהו טמאתם, גילוי ערוה. והרי דברים קל וחומר, ומה שבע מצוות שנצטוו עליהן בני נח לא עשיתן לפני, ואתם אומרים נירש את הארץ" ע"כ. [ודע, שבגירסא שלפנינו בתוספתא "ומה אברהם שלא נצטווה אלא מצות יחידות", והיינו שבע מצוות בני נח]. ומבואר הכל בסייעתא דשמיא.

⁴ תמצית דבריו: בספרי, מבאר את דברי הנביא יחזקאל, שאמרו ישראל, שאם אברהם שנצטוו מצות אחת, בזכות זה ירש את הארץ, אנו שנצטוו בכל התורה, קל וחומר שנירש את הארץ. והיינו שנצטוו מצוה אחת יותר משבע מצוות בני נח, היינו מילה, אנו שנצטוו בכל התורה, קל וחומר שנירש. ומשיב הנביא, שאתם אפילו על שבע מצוות עברתם, כמבואר באריכות בפנים.

[לח]

⁵ [לח] (ו, ה) "וְאַהֲבַתְּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ" ע"כ. ופשט הכתוב בכל נפשך, אפילו נוטל את נפשך. ובכל מאודך, היינו בכל דבר ודבר. אבל יש לדקדק, הרי אין דומה מסירות נפש שנוטל את נפשו, לעושה מצוה קטנה בכל דבר ודבר, ואיך הקדימה תורה דבר גדול

שנצטוונו מצוות הרבה אינו דין שנירש את הארץ [דסבר כמאן דאמר בקידושין לא, א גדול מצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה עיין שם]. ומה נביא משיבם כו' עמדתם על חרבכם, ואיש את אשת רעהו טמאתם, פירוש, שגם השבע מצוות שנצטוו בני נח, עבודה זרה, גילוי עריות, שפיכות דמים, עברתם, ופשוט. ומצאתי כן בתוספתא סוטה פרק ו', עיין שם⁴.

שאמר לו ה', שאתם לא תירשו את הארץ כי אתם עוברים על דברי התורה. ודברי הנביא צריכים ביאור, איזה קל וחומר הוא זה, ומה בכך שהם רבים, וכי מפני זה ירשו את הארץ יותר מאברהם שהיה אחד, ואמר רבי עקיבא פירוש בזה, ונחלק עליו רשב"י ואמר וז"ל "ואני אומר, ומה אברהם שלא נצטווה אלא מצוה יחידית, ירש את הארץ, אנו שנצטוונו מצוות הרבה אינו דין שנירש את הארץ, ומה נביא משיבם על כך, 'אמר ה', על הדם תאכלו, ועיניכם תשאו אל גלולכם, ודם תשפכו, והארץ תירשו. עמדתם על חרבכם, עשיתם תועבה, ואיש את אשת רעהו טמא, והארץ תירשו', ודברי רואה אני מדבריו" עכ"ל הספרי.

הנה מפרש רשב"י, דהקל וחומר הוא, שאברהם נצטווה מצוה אחת, וזכה לירש את ארץ ישראל, ואנו נצטוונו בכל התורה, קל וחומר שנירש את ארץ ישראל, ועל זה משיב הנביא, שנכון שאתם נצטויתם בכל התורה, אבל אתם עוברים עליה, ואינכם מקיימים את התורה, לכן לא תרשו את ישראל ותגלו ממנה, זה תוכן דברי הספרי.

ויש לדקדק: א. הא אברהם אבינו היה מצווה בשבע מצוות בני נח ולא באחת. ב. הא אמרו ביומא (כח, ב) שקיים אברהם אבינו את כל התורה כולה. ג. מדוע הנביא אומר שעברו דוקא על מצות אכילת דם עבודה זרה ושפיכות דמים. ועוד, הא מצוות אלו הם משבע מצוות בני נח, וישראל אמרו שירשו את הארץ בזכות מצוות המיוחדות שנצטוו יותר מבני נח.

ונראה, דמה שאמרו בספרי שאברהם נצטווה על מצוה אחת, הכונה מצוה אחת יותר משבע מצוות בני נח, דהיינו מצוות מילה, שבזכותה זכה בארץ ישראל, כדכתיב במצות מילה (בראשית יז, ז-ח) "וְהִקְמַתִּי אֶת בְּרִיתִי בֵּינִי וּבֵינְךָ וּבֵין יִצְחָק אַחֲרַיִךְ לְדֹרֹתָם לְבְרִית עוֹלָם לְהִיּוֹת לִּי לְאֱלֹהִים וּלְיִצְחָק אַחֲרַיִךְ: (ח) וְנָתַתִּי לְךָ וּלְיִצְחָק אַחֲרַיִךְ אֶת אֶרֶץ מִגְרִיד אֶת כָּל אֶרֶץ כְּנָעַן לְאֻחָזָת עוֹלָם וְהָיִיתִי לָהֶם לְאֱלֹהִים" ע"כ, ומישוב דקדוק א'.

וסובר רשב"י כמאן דאמר בקידושין (לא, א), דגדול המצווה ועושה יותר ממי שאינו מצווה ועושה, ולכן, אף על פי שקיים אברהם אבינו את כל

משך חכמה

פרשת ואתחנן-נחמו פרשת שמע שיראל פסקא לו - מג

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' מה תשפ"ה טל: 03-5740046 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

לאהבת השם. ובכל מאדך, בכל ענין וענין, הן בעשיית מצוה, הן בצדקה, הן בתפילה, יהיה ברגשות קודש ובשלהבת אהבת ה', חדרי הנפש ימלאו בלי מקום ריק ופנוי מאהבתו יתברך, אף כי נקלה הדבר הזה לעשותו אף בלא מוקד ושלהבת האהבה, [ולכן דרשו בספרי (פיסקא לב) ובכל מאדך, זה יעקב, שהוא קיים ובכל מאדך, בשביל שמסר נפשו מקודם על פרוטה, לכן בערה בו שלהבת האהבה בעת בא לידו לקיים]. ומטעם זה לא כתיב בפרשה שניה (דברים יא, יג) בכל מאדך, שעל עבודה קאי, קיום המצוות, ודו"ק⁶.

[לט]

ומכל האמת אשר עשית את עבדך כי במקלי עברתי את הירדן הזה ועתה הייתי לשני מחנות" ע"כ, וצריך ביאור, מדוע דוקא יעקב. אבל לאור המבואר אתי שפיר, שזה בשביל שמסר נפשו מקודם על פרוטה, לכן בערה בו שלהבת בעת האהבה, בעת בא לידו לקיים.

ועל פי זה מיושב מדוע בפרשה שניה של שמע (דברים יא, יג) לא כתוב "בכל מאדך", כיון שפרשה שניה מדבר מעשיית המצוות, וכיון שאמר בכל נפשכם כולל בכל מאדך, שלענין עשייה של מצוה, נטילת נפשו הוא הדבר הגדול ביותר, אבל לענין הציוץ על האהבה ועל ההתלהבות של המצוה, בכל מאדך הוא דבר גדול יותר, שאפילו על דברים קטנים עושה בהתלהבות וחשק לה', לכן בפרשה ראשונה שמדבר ממצות האהבה, כתוב בכל מאדך, ובפרשה שניה לא כתוב. ומבואר הכל בסייעתא דשמיא.

⁶ **תמצית דבריו:** יש לדקדק מדוע הקדימה תורה בכל נפשך לבכל מאדך, והרי מסירת נפשו דבר גדול יותר. ועוד מדוע בפרשה שניה לא כתוב בכל מאדך. והביאור בזה, שלענין לעשות את המצוה בהתלהבות לה', יותר קל לעשות זאת כאשר מוסר נפשו, מאשר שעושה מצות קטנה שרגיל לעשותה, כמצות ה' מלומדה. ולכן בפרשה שניה שעוסק במצוות מעשיות, לא כתוב בכל מאדך, שכבר כתוב בכל נפשך, שהוא הדבר הגדול ביותר.

[לט]

אין זה פלא, אם ימלאו כל חדרי לבבו אהבת ה' והזדרת קודש, שזה דרך הטבע, בהגבר המתנגד, יוגבר העצם. כמו, כאשר יוכבה המוקד מעט, אחרי כן יתגבר האש. כן, באנוס העמים את ישראל לעבור או להרוג, יתבערו כל הרעיונים ויתלהבו העשתונות, ויפיח אש האהבה למאוד, שצריך לעשות דבר גדול ליהרג עצמו. לא כן הדבר הקטן, יעשה השכל, בעצלתים, ומסבת הרגלו, כמצות אנשים מלומדה. לכן הראשונים, יקר בעיניהן פרוטה אחת, כמו שדרשו (חולין צא, א), על יעקב ויותר יעקב לבדו (וישלח לב, כד), שנשאר בשביל פכין קטנים, כדי שירגיש הנפש בתת המעשר לה', ויעשה זה ברגש תשואות וחפץ אלקי הישועות. והוא שאמר, בכל נפשך, היינו העניינים הנוגעים למסירת נפש, תן לבך ומלואה

כזה, שנוטל נפשו לדברים קטנים שעושה מצוות. ועוד קשה, מדוע בפרשה זו כתוב "בכל מאדך", ובפרשה שניה של קריאת שמע (דברים יא, יג) לא כתוב בכל מאדך, אלא כתוב (דברים יא, יג) "וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמָעוּ אֶל מְצוֹתַי אֲשֶׁר אֶנִּי מְצַוְהָם הַיּוֹם לֵאמֹר אֵת ה' אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדוֹ בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם".

ונראה, דבאמת כאשר הישראלי צריך למסור נפשו לה' על קידוש שמו יתברך, קל לו יותר להיות מתלהב לעשות זאת באש להבה, שזה דרך הטבע, כאשר גובר דבר על הדבר המתנגד, מתגבר הדבר ההוא ביותר, כמו שאנו רואים, שכאשר נכבה במעט את מוקד האש, אחרי כן יתגבר האש ביותר. כך כאשר אונסים את ישראל לעבור על מצוות התורה, או להרג, יתלהב הישראל ויפיח בו אש להבה לעשות זאת, אבל כאשר צריך לעשות מצוה קטנה, יעשה זאת בעצלתים, ומסבת הרגלו, כמצות אנשים מלומדה.

ובזה מבואר מדוע הקדימה תורה בכל נפשך לבכל מאדך, שלענין ההתלהבות בעשיית המצוה, כשמסר נפשו בהתלהבות, הוא דבר קטן יותר מההתלהבות לה' בעשיית דבר קטן.

ועל פי זה אפשר לבאר מה שדרשו חז"ל (חולין צא, א) על יעקב אבינו, על הפסוק (בראשית לב, כה) "וַיִּתֵּן יַעֲקֹב לְבָדוֹ וַיֵּאבֶּק אִישׁ עִמּוֹ עַד עֲלוֹת הַשָּׁחַר", שנשאר בשביל פכין קטנים, וראוי לתת טעם, מה ראה יעקב להשאר על פכין קטנים, אבל הטעם בזה, שיעקב נתן מכל דבר מעשר לה', ויעקב אבינו עשה כל דבר ודבר בהתלהבות לה' אפילו דברים קטנים ולכן היה שוה פרוטה חשוב בעיניו שאפילו בדבר קטן הוא נותן מעשר לה'.

ועל פי זה מבואר מדוע דרשו בספרי (ואתחנן פיסקא לב) וז"ל "בכל מאדך, הוי מודה לו כיעקב אביך שנאמר (בראשית, לב, יא) 'קטנתי מכל החסדים

משך חכמה

פרשת ואתחנן-נחמו פרשת שמע שיראל פסקא לו - מג

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' מה תשפ"ה טל: 03-5740046 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

הקִיבוֹץ, לרוב חסרונו, וכבר נתעורר בן זומא (ברכות נח, א) בראותו אוכלסא, אמר, כל מה שברא כו' אדם הראשון כמה יגיעות יגע, ואינו לבעל חי, שלבושו וביתו עמו, וחכם הרזים, שמשתלם בדיעה ובחכמה, על ידי חינוך זולתו, לכן (שבת לא, א) מה דעלך סני, מה שאתה רוצה מזולתך תועליות, ולא רע, כן את לזולתך. וזה, ובכל מאודך, עם מה שיש לך היתרון על כל הבעלי החיים, וזה מילי דנזיקין. ודו"ק⁸.

אלה מתקנים לפני" ע"כ, הנה מבאר באריכות עד כמה האדם תלוי בסיוע של אחרים. והטעם שמברך חכם הרזים, כי גם במילי דחכמה האדם אינו יכול להשתלם בדיעה וחכמה וחינוך לבד, אלא על ידי זולתו, לכן כשראה הרבה אנשים, אמר ברוך חכם ארזים, שעל ידם מתחכם האדם. ומטעם זה טבע האדם לחיות בדרך של מדינה, דהיינו קיבוץ בני אדם, שכל אחד מופקד על דבר אחר כדי להשלים את החסר. ומטעם זה אמרו חז"ל (שבת לא, א) "מה דעלך סני לחברך לא תעביד", ולכאורה הפירוש הוא מה שאתה שונא אל תעשה לחברך, דהיינו כמו שפירש רש"י (שם) וז"ל "כגון גזלה גנבה ניאוף ורוב המצות" עכ"ל. אבל יש לדקדק, דזה רק לא תעשה, ואין בזה שום מצוה של עשה, ואיך אמר הלל לגר שבוה שאינו עובר על לא תעשה הוא מקיים את כל התורה כולה, הרי מצות עשה של בן אדם לחבירו רבות הן מאוד. אבל הביאור בזה, דכיון שהאדם אינו יכול לחיות ללא סיוע של אחרים, כמבואר בברכות (שם), לכן האדם מצפה לעזרה מחבירו, וכשרואה שאין חבירו מסייע לו, שנוי עליו דבר זה, וזה הכונה "כל דעלך סני", היינו מה שאתה רוצה לקבל תועלת מחבירך, זה אל תעשה לזולתך, אלא תסייע לו, וזה באמת כולל כל התורה כולה שבדיני בין חבירו כגמילות חסדים וכדו' בקום ועשה.

וזה הכונה בכל מאודך, היינו בכל המעלות שיש לך יותר מבעלי חיים, בבינה ובהשכל ובגוף ונפש, ובכל מה שיש לך בכל דבר, תעבוד את ה', וזה כיונו חז"ל "מילי דנזיקין", היינו לסייע לזולת, ולא רק למנוע ממנו נזק, אלא כל התועלות שאתה יכול להועיל לזולתך, ומבואר הכל בסייעתא דשמיא.

⁸ **תמצית דבריו: המקור לחז"ל, שהרוצה להיות חסיד ידקדק בברכות, ובמסכת אבות, ובנזיקין, הוא בפסוק הזה. דבכל לבבך, כולל השכלה - שבאה מהלב - שהכל בא מאיתו יתברך, וצריך להודות לו על כל הנאה, וזה מילי דברכות. בכל נפשך, הוא בכל מידות ותכונות הנפש, דהיינו מילי דאבות. ומילי דנזיקין, היינו לא רק למנוע נזק מחבירו, אלא להועיל ולסייע לו. וזה, בכל**

(ו, ה) וְאֶהְיֶה אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ:

מנין לחז"ל שהרוצה להיות חסיד ידקדק בברכות, ובמסכת אבות, ובנזיקין

(ו, ה) בכל לבבך כו'.⁷ (בבא קמא ל, א) האי מאן דבעי למיהוי חסידא לקיים מילי דברכות, זה הדבקות וההכרה שהכל בא מן השם, וההודאה אליו, וזה, בכל לבבך, על השכליות. ואמרי לה, לקיים מילי דאבות, זה מידות ותכונות הנפש, וזה, בכל נפשך. ואמרי לה, לקיים מילי דנזיקין, כי האדם מדיני בטבע, ואוהב

⁷ [לט] (ו, ה) "וְאֶהְיֶה אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ" ע"כ. אמרו חז"ל בבבא קמא (ל, א) "אמר רב יהודה, האי מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דנזיקין, רבא אמר מילי דאבות, ואמרי לה מילי דברכות" ע"כ, ויש לתת מקור לחז"ל מהאי קרא, דכאן מרומז כל הג' ענינים הללו. דהנה מילי דברכות, הוא הדקדוק בברכות הנהנין מעומק הלב ובכונה רבה, וזה בא מהדבקות וההכרה שהכל בא מן השם, ויש להודות לה' על כל מה שבא לפיו, ועל כל הנאה שיש לאדם, וענין זה בא מהשכלה ותבונה שאדם מבין שהכל בא מאיתו יתברך, ומקור ההשכלה הוא בלב הטהור, וזה מרומז כאן "בכל לבבך", על השכליות.

ומה שאמרו לקיים מילי דאבות, הוא תיקון המידות ותכונות הנפש דתנן במסכת אבות, וזה מרומז כאן "בכל נפשך", היינו לתקן את מידות הנפש ותכונות הנפש.

ומה שאמרו מילי דנזיקין, לא נתכוונו שלא יזיק את חבירו, דזה אינו דומה למילי דברכות ומילי דאבות, שהן תיקון הלב והנפש בקום עשה, ומניעת נזק הוא רק מניעה מרע, ובודאי לא נתכוונו לזה. וכדי להבין כונת חז"ל יש להקדים ביאור כמה עניני.

דהנה בעלי החיים, אין להם שום חסרון לחיים, כי אינם צריכים להתלבש, שמלבושם עמם, ואינם צריכים דירה, כי ביתם עמם. וכן אוכל, הוא בנמצא להם, אבל האדם צריך תיקון גדול לכל דבר, הן למאכל, והן למלבוש, והן לדירה, לכן האדם יש בו חסרונות רבים.

וכבר נתעורר בן זומא (ברכות נח, א) ואמר עד כמה האדם חסר כל דבר, וז"ל "בן זומא ראה אוכלוסא [פירוש: הרבה בני אדם] על גב מעלה בהר הבית, אמר ברוך חכם הרזים, וברוך שברא כל אלו לשמשני. הוא היה אומר, כמה יגיעות יגע אדם הראשון עד שמצא פת לאכול, חרש וזרע וקצר ועמר ודש וזרה וברר וטחן והרקיד ולש ואפה, ואחר כך אכל. ואני משכים ומוצא כל אלו מתוקנין לפני. וכמה יגיעות יגע אדם הראשון עד שמצא בגד ללבוש, גזז ולבן ונפץ וטוה וארג ואחר כך מצא בגד ללבוש, ואני משכים ומוצא כל

משך חכמה

פרשת ואתחנן-נחמו פרשת שמע שיראל פסקא לו - מג

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' מה תשפ"ה טל: 03-5740046 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

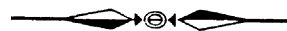
[מ]

(ו, ה) וְאֶהְיֶה אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְכָּךְ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ:

"בכל מאודך, בכל מידה שמודד לך" (ספרי). מה הקשר בין מאד למידה

(ו, ה) ובכל מאודך⁹. בכל מידה כו' בין במידת הפורענות [ספרי, (פיסקא לב)]. הפירוש, דמאוד הוא הנוסף, וזה היתרון להאדם על הבעל חי, הוא, שהאדם מסכן עצמו, וסובל דברים המזיקים לגופו, כמו קור, וחום וטלטול דרכים, ועובר ארחות ימים, בשביל תועליות העתיד, לא כן הבעל חי, הוא מתרחק ממה שנגד טבעו, בלא ציפיה על הטוב העתיד, לכן ציונו לאהוב את השם יתברך

מאודך, בכל ההיתרונות שיש לך כאדם יותר מבעל חי, תסייע לזולת, ובזה תעבוד בהם את ה'.

[מ]

⁹ [מ] (ו, ה) וְאֶהְיֶה אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְכָּךְ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ ע"כ. ויש להקשות, אם נאמר שיש לעבוד את ה' בכל נפשו, קל וחומר בכל מאודו, שאין לך מאד יותר מחייו. כך הקשה רבי עקיבא בספרי (פסקא לב), ותיירץ דבכל מאודך הכונה בכל מידה ומידה שה' נותן לך. וז"ל הספרי "רבי עקיבא אומר, אם נאמר בכל נפשך, קל וחומר בכל מאודך, מה תלמוד לומר בכל מאודך, בכל מדה ומדה שהוא מודד לך בין במדת הטוב ובין במדת פורענות" ע"כ.

ויש לדקדק, איך משמע לשון מאד למידה, והא אין שום קשר בין מאד למידה. ונראה, דלשון מאד משמעו תוספת, ולפי זה, פשט הכתוב הוא, שיש לעבוד את ה' בתוספת שנתן לך. ומה הוא התוספת שיש לכל המדברים על בעלי החיים, שאדם משכיל ומסכן את עצמו, ומסכים לסבול עכשיו דברים המזיקים לגופו, כמו קור, וחום וטלטול דרכים, ועובר ארחות ימים, בשביל תועליות העתיד, אבל בעלי חיים שאין לו שכל, הוא מתרחק ממה שנגד טבעו העכשוי, בלא ציפיה על הטוב העתיד.

ועל פי זה יתבאר היטב הכונה "בכל מאודך", היינו בתוספת הזאת שה' נתן לך לבחון כל דבר לפי עתידו, ולא לפי מצבו העכשוי, כך ציונו לאהוב את השם יתברך ביתרון הזה על בעלי החיים, שאפילו אם ה' מעניש, צריך אדם לקבל את העונש בהרגשה עתידית, שהכל לטוב העתיד, כגון למחילת עונות, או לזכך את החומר, וכדומה, או שאר דברים הנסתרים אל ההשגחה.

בזה היתרון, בזו ההרגשה שיתירה באדם, שאפילו הוא מעניש, ירגיש האדם שהכל לטוב העתיד, או למחילת עון, או לזכך החומר, וכדומה, שאר דברים הנסתרים אל ההשגחה¹⁰.

[מא - המשך]

עוד ביאור, מה הקשר בין מאד למידה

¹¹ יתכן על פי דברי רבינו במורה (חלק ג, פרק יז), שההשגחה פרטיית אינה רק במדברים, ובעלי חיים מינית, לא פרטית. וזה שאמר שתאהוב אותו במאד, ביתרוןך שאתה מושגח בפרטיות, ומכה אותך בדברים אשר לא לפי הטבע, וזה רק כאב לבן, וכמו שאמר הכתוב (משלי יג, כד) ואוהבו שחרו מוסר. ודו"ק¹².

וזה כונת רבי עקיבא "בכל מאודך", בכל מידה ומידה שמודד לך. ומיושב היטב הקשר בין "מאודך" לכל "מידה ומידה" שמודד לך. ומבואר הכל בסייעתא דשמיא.

¹⁰ תמצית דבריו: יש לדקדק, אם נאמר בכל נפשך, קל וחומר בכל מאודך. ואומר רבי עקיבא דבכל מאודך, הכונה, בכל מידה ומידה שמודד לך. ומאד, היינו תוספת שנתן לאדם להשכיל לסבול עכשיו בשביל העתיד, כך יעבוד את ה', ויקבל באהבה עונש עכשוי בשביל העתיד.

[מא - המשך]

¹¹ [מא - המשך] עוד יש לפרש, על פי מה שכתב הרמב"ם במורה הנבוכים (חלק ג, פרק יז), שרק האדם מושגח בהשגחה פרטית, דהיינו כל אדם ואדם בנפרד, מה שאין כן בעלי החיים אינם מושגחים בהשגחה פרטית, אלא השגחת המין בכללותו, ולא כל בעל חי בנפרד. ועל פי זה יש לומר, שזה הפירוש בכל מאודך, היינו בתוספת הזו שיש לך השגחה פרטית יותר מבעלי החיים, בזה תעבוד את ה', שאם מכה אותך בדברים, תקבל באהבה, כי אתה יודע שזו השגחה פרטית עליך, ולא בא העונש הזה מפגעי הטבע, אלא הכאה בכונה כאב לבן, וכמו שאמר הכתוב (משלי יג, כד) ואוהבו שחרו מוסר.

¹² תמצית דבריו: עוד יש לפרש, דמאודך היינו בתוספת שיש לך על בעלי החיים, שאתה מושגח בהשגחה פרטית ולא בעלי החיים, ובזה תאהב את ה', בידיעה שהעונש שה' הביא עליך אינו מפגעי הטבע, אלא בכונה אליך, כאב המכה את בנו.

משך חכמה

פרשת ואתחנן-נחמו פרשת שמע ישראל פסקא לו - מג

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' מה תשפ"ה טל: 03-5740046 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

שם כבוד מלכותו לעולם ועד (פסחים נו, א), זה ישראל שחקוק
דיוקנו (חולין צא, ב), והמה עשרה, ולכן היא בין חכמה לבינה,
וזה סוד יסוד ברתא, התבונן ודו"ק היטב.

[מב]

דברים ו, ח וקשרתם לאות על ידך והיו לטטפת בין עיניך:

מדוע טטפת כתוב בחסר דחסר

(ו, ח) לפי¹³ מסורה שלנו טטפת דשמע חסר דחסר. משום
דלרבינו תם (מנחות לד, ב תוס' ד"ה והקורא), פרשת שמע
האחרונה, ויש כאן ארבע פרשיות, לכן רמז, טט - פת, טט בכתפי
שמים, פת באפריקי שמים, וכדברי רבי עקיבא (שם), ודו"ק¹⁴.

[מג]

מדוע יש תשעה שמות, בפרשיות שמע והיה אם שמוע

תשעה¹⁵ שמות נזכרו בשני פרשיות של קריאת שמע, שם הוי'
ברוך הוא, והם כנגד תשע ספירות, ומלכות שאמרה יעקב ברוך

[מג]

¹⁵ [מג] בפרשת שמע ובפרשת והיה אם שמוע ביחד, יש תשעה שמות של
ה' אלוקים, ושם הוי'. ונרמז בזה תשע ספירות, חסד, גבורה, תפארת, נצח,
הוד, יסוד, חכמה, בינה ודעת. ויעקב אבינו ע"ה הוסיף מלכות, כדאיתא
בפסחים (נו, א) שאמר לאחר שמע ישראל ברוך שם כבוד מלכותו לעולם
ועד, היינו מידת מלכות, "זה ישראל, שחקוק דיוקנו (חולין צא, ב), והמה
עשרה, ולכן היא בין חכמה לבינה, וזה סוד יסוד ברתא, התבונן ודו"ק
היטב". עכ"ל רבינו.

"פירוש, יעקב אבינו הוא בחינת קו אמצעי, שמחבר את כל הכלים
(הרצונות) לאבינו שבשמים, ובשמע ישראל מתגלה גילוי הבורא ויחודו של
הבורא, וכשאנו אומרים ברוך שם, הרי זה בחינת הרצון המתוקן, בבחינת
יעקב, שמייחד את רצונו לבורא ית', שכל הגילויי שמתגלה, יהיה למען גילוי
גדלותו של הבורא, ולא כדי להנות מהאור. ותשע ספירות, שהם גילוי האור,
והמלכות, זה הכלי שדרכו יכולים לקבל עול מלכות שמים. והיינו, שכל
הרצון של הנברא, יהיה מטעם הגילוי של הבורא בעולם. וזה, ה' בחכמה
יסד ארץ, ופי' בזה, אבא יסוד ברתא, ע"י החכמה מתגלה הרצון המתוקן
שיהיה בביטול לבורא, ולא יבקש לעצמו הנאה מגילוי האור, וזה נעשה
תיקון. שאבא שהוא ביטוי לאור החכמה, תיקון את הבת שהיא המלכות,
שתוכל להשמר ולא להמשך אחר האור כי אם לשמור כל הזמן, שהרצון
שבה יהיה רק בדביקות וביחוד עם הבורא" (מפי הרב נתן שור שליט"א).

[מב]

¹³ [מב] (ו, ח) "וקשרתם לאות על ידך והיו לטטפת בין עיניך" ע"כ, לפי
המסורת שלנו, תיבת "טטפות" כתובה חסר דחסר, דהיינו גם טט חסר
וא"ו, וגם פת חסר וא"ו, "טטפת". ויש לתת טעם, מדוע כתבה תורה טטפת

חסר.
ולפי שיטת רבינו תם (מנחות לד, ב ד"ה והקורא) יתיישב היטב, דרבינו תם
סובר שסדר פרשיות תפילין הן, קדש והיה כי יביאך, מימין הקורא,
ומשמאל הן שמע, ולאחר מכן והיה אם שמוע, כלומר פרשת אחרונה בסדר
פרשיות התפילין היא פרשת שמע. והנה רבי עקיבא (שם) אומר, שארבע
פרשיות של תפילין נרמזו בתיבת "טטפת", כיון שבלשון כתפי, טט הוא
שנים. ובלשון אפריקי, פת הוא שנים. ולפי זה "טט-פת" הוא ארבע, לכן
כתבה תורה טטפת חסר בפרשת שמע, ללמד שפרשת שמע היא הפרשה
הרביעית מסדר ארבעה פרשיות של תפילין. ומבואר הכל בסייעתא דשמיא.
¹⁴ תמצית דבריו: הטעם שכתב תורה "טטפת" חסר, ללמד
שפרשת שמע, היא הפרשה הרביעית בסדר פרשיות של תפילין,
לפי שיטת רבינו תם. דטט בלשון כתפי הוא שנים, ופת בלשון
אפריקי, הוא שנים.

